

FOLKSTYRELSEN OCH FRIHET

I sin femte artikel om Israel skriver Herbert Tingsten om uppbyggandet av "en av världens mest genomförda och mest framgångsrika demokratier". Tidigare artiklar i serien har varit införda 26 och 31 maj samt 5 och 8 juni.

FÖR DET AV SKILDA politiska organisationer sammansatta nationella råd som den 14 maj 1948 proklamerade Israels självständighet var demokratin den nya statens givna styrelseform. Själva ordet begagnas inte i proklamationen, men den innehåller en rad satsar som fastslår medborgerlig likställighet och frihet. I vissa formuleringar finns anknytningar till 1700-talets amerikanska och franska självständighets- och rättighetsförklaringar, i andra söker man stöd i judisk religion och tradition. Rådet hänvisade till "det judiska folkets naturliga och historiska rätt". Staten skulle, sadet det, "vara grundad på de grundsatser om frihet, rättvisa och fred som gestaltats av Israels profeter"; den "skulle upprätthålla alla sina medborgares sociala och politiska jämlikhet utan hänsyn till religion, ras eller kön" och "garantera religions- och samvetsfrihet och frihet i uppföstran och kultur".

Dessa principer har stadfäst genom lagstiftningen och i praktiken sorgfälligt respekterats. Israels statskick har inte fastlagts i någon systematiskt utformad författning, men väl i en serie författningslagar för skilda områden. Representationen (Knesset) består av 120 medlemmar — siffran 120 valdes därför att detta

var medlemsantalet i Sanhedrin för 2000 år sedan — valda med allmän och lika rösträtt och enligt ett genomfört proportionellt system som gör hela landet till en enda valkrets. Rösträtt vid 18 års ålder tillkommer män och kvinnor, judar och arabier; likställigheten mellan judar och arabier markeras därigenom att hebreiska och arabiska är tillåtna i Knesset, varvid varje anförande översättes till det andra av de båda språken. Israels president, som blott har representativa funktioner, väljes av Knesset. Regeringen, som utövar den verkställande makten, måste enligt särskilda bestämmelser vara parlamentarisk och är skyldig att avgå vid misstroendevotum från Knessets sida.

Den nuvarande partiställningen, som i sina huvuddrag varit bestående efter statens upprättande, framgår av följande tabell över mandatfördelningen i Knesset efter 1955 års val.

Allmänna sionistpartiet	13
Progressisterna	5
Mapai	40
Mapam	9
Achdut Avoda	10
Religiösa partier	17
Herut	15
Kommunister	6
Arabiska partier	5

Allmänna sionistpartiet kan helt enkelt kallas konservativt, progressistpartiet liberalt och Mapai socialdemokratiskt. Achdut Avoda, som för ett par år sedan bröt sig ut ur Mapam, står något till vänster om Mapai; dess ledare Yigal Alon hör vid 40 års ålder till Israels mest populära gestalter, delvis på grund av sina insatser som general under befrielsekriget. Mapam är mera radikalt

På Sions berg i Jerusalem samlas Israels skingrade stammar i gemensam bön.

socialistiskt och stod tidigare, innan Rysslands politik blev tydligt antisionistisk, kommunismen nära. De religiösa partierna företräder skilda grader av ortodoxi och håller alltså på judendomens särställning inom Israels politiska och sociala liv. Kommunister har följt de ryska direktiven lika slaviskt i Israel som i andra stater. Herut är ett nationalistiskt parti, som i princip kräver Israels utvidgning till hela det gamla Palestina och ofta kritiserat regeringen för eftergivenhet mot araberna och FN. De arabiska partierna är snarare följn till några ledande arabiska personligheter än partier i ordinär mening. Kommunister beräknas till omkring hälften få sina röster från araberna, men dessa är också både i valmanskåren och i parlamentet företrädda inom andra partier, särskilt Mapai. Försök har gjorts till särskilda partibildningar för de nya invandrargrupperna, men i stort sett har dessa grupper inlemmats i förut bestående partier; i relativt stor omfattning anses de rösta med nationalistpartiet Herut.

I högre grad än som gäller för de flesta västeuropeiska demokratier kan man känneteckna de israeliska partierna som idépartier; de

parten är livlig, och man anser sig förfäktat skilda åskådningar. Delvis sammanhänger detta med

RIETEN

le so-
iktade
bltisk
grad
de-
mokrati
tillika
sociala
organisa-
tioner
som
genom
utbildning,
kooperation,
understödsarbete
och
fritidssysselsättning
tar
hand
och
sina
medlemmar.
Till
stor
del
förklaras
detta
av
att
partierna
utbildades
redan
under
den
engelska
mandattiden
och
att
de
tenderade
att
forma
separata
sammhäl-
len
som
fångade
mycket
mer
av
medlemmarnas
intressen,
känslor
och
tid
än
partier
i
varje
europaisk
och
amerikansk
mening.
Då
staten
Israel
upprättades
var
skolorna,
jordbrukskollektiv
och
många
andra
kooperativa
företag
uppdelade
på
partier,
och
i
viss
utsträckning
råder
en
sådan
uppdelning
fortfarande
i
Israel.

Trots detta har den värdege-
menskap och den vilja till sam-
arbete som krävs för att parla-
mentarismen skall fungera
funnits i Israel. Antalet regerings-
kriser har visserligen varit rela-
tivt stort, men stabiliteten vid re-
geringsbildningen är likafullt på-
fallande. Kärnan i alla regeringar
är Mapai med den nationelle le-
daren Ben-Gurion i spetsen. Näst-
tan alltid har också de religiösa
partierna och progressisterna va-
rit representerade i ministären. I
övrigt har denna fått sitt under-
lag antingen från höger, detal-
männa sionistpartiet, eller från
vänster, Mapam och Achdut Avo-
da; den sistnämnda kombinati-
onen har under de senaste åren
dominerat. Ytterlighetspartierna,
kommunisterna och Herut, har
aldrig annodats att inträda i nå-
gon regering.

Partistriderna har till stor del
gällt frågor som står i centrum
för den politiska debatten i alla
demokratier: hur långt statsin-
gripande och socialisering skall
drivas, vilka sociala reformer som
man har råd till, vad som skall
göras för att hindra en snabb
inflation. Mera speciellt för Israel
och av alldeles särskilt intresse
är partiernas ställningstagande
till det religiösa problemet. Fler-
talet partier, och särskilt gäller
detta liberalerna och de tre de-
mokratiska socialistpartierna, är i
princip motståndare till en sär-
ställning för judendomen i Is-
rael, och deras medlemmar är
med all säkerhet i regel irreligi-
ösa eller i varje fall likgiltiga
i trosfrågor. Trots detta har en
samverkan med de religiösa par-
tierna varit utmärkt för så
gott som alla regeringsbildningar
sedan Israel upprättades.

Denna allians mellan de reli-
giösa och de icke religiösa eller
antireligiösa möjliggöres genom
den stora, aldrig bestämt utfor-

made, men för hela det politiska
livet i Israel avgörande kompro-
missen: den irreligiösa majorite-
ten låter inom en rad viktiga om-
råden de religiösa eller orto-
doxas uppfattning bli avgörande
för lagstiftningen. Enigheten nås
genom att det mot religionens
maktställning kritiska men rela-
tivt likgiltiga flertalet böjer sig
för den ivriga minoriteten, för
intoleransen, kan man lugnt säga,
ty ortodoxin nöjer sig inte med
frihet, utan begär att få upp-
ställa regler även för andras
handlande. Den paradoxala konse-
kvensen blir att Israel, från
opinionssynpunkt sannolikt ett av
de minst religiösa samhällena i
världen, i fråga om lagstiftning-
en är en av världens religiöst
starkast dirigerade stater.

För att illustrera religionens
maktställning är det nog att
nämma att förbud mot arbete
under sabbaten av staten genom-
förs i en omfattning och med
en kraft som saknar motstycke
i andra länder, att civiläkten-
skap inte finnes och att en stor
del av familjerätten är en reli-
gionens (prästerskapets) angelä-
genhet, att de ortodoxa reglerna
om mat upprätthålles i alla stat-
liga institutioner och att svinvilt
och försäljning av svinkött enligt
en statlig fullmakt har förbjudi-
ts i de flesta kommuner.

Kritiker av hänsynstagandet till
de religiösa partierna anser att
det här gäller en ren maktfråga.
Dessa partier, säger man, funge-
rar genom sin inriktning på de
religiösa frågorna som påtryck-
ningsgrupper, och de kan vinnas
blott om de andra på dessa punk-
ter går dem till mötes; de andra
partierna, och särskilt Mapai, off-
rar sina principer för att säkra sin
maktställning. Man finner, kort
sagt, att taktiken och begäret att
regera verkat korrumperande.
Det sägs också att religionens
särposition måste upprätthållas
av hänsyn till judarna i andra
länder: till judarna i Amerika,
som man behöver pengar ifrån,
till judarna i Östeuropa, Nordafri-
ka och Orienten, som religionen
lockar till invandring.

Säkert har dessa motiv, och
främst det förstnämnda, varit av
betydelse. De är dock, tror jag,
inte avgörande. En respekt för
de religiösa traditionerna, och
särskilt en känsla för att dessa
traditioner hållit judarna sam-
man, påverkar de sekularistiska
riktningarna. Många sätter en ära
i den tolerans som visas även in-
toleransen. "Varför kan vi inte
gå med på dessa saker som för
oss är så pass oväsentliga", det
är ett argument som jag gång
på gång möter hos både ledande
politiker och vanligt partifolk.
Man är också rädd för en sönd-
rande politik i ett skede då sam-
manhållning inför de inre svårig-
heterna och de yttre farorna är
nödvändig.

Den sakliga kontinuiteten i Is-
raels politik har tryggats främst
därigenom att Mapai hela tiden
varit det ojämförligt starkaste
partiet, intagit en utslagsgivande
mellanställning och haft lednin-

gen och flertalet ministerposter
inom alla regeringar. Så länge
Mapai någorlunda bevarar sin
styrka är partiets ledare den
självskrivne premiärministern,
och partiets hållning blir i stort
sett bestämmande för regerings-
linjen.

Men här finns också en per-
sonlig faktor som kanske varit
avgörande för den israeliska de-
mokratis utformning och fram-
gång: premiärministern Ben-Gu-
rion. Hans förmåga att elda, leda
och sammanhålla, hans skicklig-
het som talare, organisatör och
taktiker, hans mod, handlings-
kraft och vilja att ta ansvar, det
förtroende han vunnit inom alla
folkgrupper har givit staten och
regeringen styrka och enhet —
utan ett spår av diktaturtenden-
ser, till och med utan den per-
sonkult som i en rad unga demo-
kratier ger en smak av primiti-
vism och spirande fascism. Ben-
Gurion personifierar i mycket
sionismens och Israels utveck-
ling sedan årtionden. Nu sjuttio
år gammal utvandrade han som
ung student från Ryssland till
Israel. Han blev arbetare och
medlem av en av de första kib-
butzerna i Galiléen, avlade sedan
juridisk examen, var soldat
i engelska armén under första
världskriget, arbetade inom de
sionistiska organisationerna och
blev ledare av Mapai och Hista-
drut. Vid Israels upprättande var
han den självfallne statsledaren,
liksom den 14 år äldre Weiz-
mann, snarare sionismens än Is-
raels store man, var den själv-
fallne presidenten.

Ben-Gurions storhet, det som
alla uppfattar som hans storhet,
är främst hängivenheten för sa-
ken. Det är något sällsynt rent
över denna hängivenhet; den
verkar frigid från maktvilja,
högfärd och fåfänga, från varje
spår av teater, koketteri och
extravagans. Hans tal, av vilka
ett stort antal samlats i en volym
på engelska (Rebirth and Destiny
of Israel) bär vittne om denna
passion och denna integritet; icke
sällan blir dessa logiska, fast
uppbyggda och hårt slående an-
föranden stor retorik, men det
tycks ske utan att talaren är
medveten om det, glansen blir
en följd av trons och känslans
intensitet. Vid ett samtal som
för Ben-Gurion måste innebära
en tröttnande upprepning av
hundredrals liknande samtal får
jag samma intryck av kraft och
vitalitet i den goda viljans tjänst,
en helgelse som hos ingen annan
politiker.

De Israels storverk som mest
observerats under dessa nio år
är befrielsekriget och den fasta
viljan att bevara det nyvunna
oberoendet, mottagandet av in-
vandrare som på kort tid mer
än fördubblat statens judiska be-
folkning, det väldiga arbetet för
att utnyttja och stärka de ma-
teriella resurserna, för att göra
ett fattigt och vanskött land till
ett land i välmåga och trygghet.
Världen har inte lika mycket
märkt att Israel under dessa år
strängingar kunnat bygga upp
en av samtidens mest genom-
förda och mest framgångsrika de-
mokratier.

De sammanhang i vilka denna
framgång kan inställas har jag i
det föregående sökt antyda. Sär-
skilt vill jag framhäva den ekon-
omiska och sociala jämlikheten,
som gjort klassstriden i mera
egentlig mening otänkbara. Stun-
dom sägs att den avgörande or-
saken är det yttre trycket, som
framvingat enighet. Det är inte
en förklaring som kan godtagas.
Det yttre trycket kunde likaväl,
i en miljö av annan beskaffen-
het, ha pressat fram en diktatur,
eller åtminstone maktkoncentra-
tion och ledarstyre med odemo-
kratiska inslag. Om någon all-
män orsak skall sägas vara ut-
slagsgivande, tror jag att man
helt enkelt måste peka på de
människor — från de ryktbara
gestalterna till massan av okända
— som byggt upp den nya sta-
ten. De har kommit till Israel
med en känsla av kallelse, plikt
och stora syften, de har känt sig
inbegripna i, ansvariga för ett

stort experiment som måste lyc-
kas, de har — i ovanlig grad
och i ovanlig omfattning — varit
hängivna människor med god
vilja.

HERBERT TINGSTEN